

Helsinki 9.8.2012

Dnro 1337/5/12

Oikeusministeriö
Kriminaalipoliittinen osasto
PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 2.4.2012 (Dnro 13/69/2008)

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa yhdyskuntaseuraamustoimikunnan mietinnöstä Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus (OMML 12/2012).

Esitän lausuntonani kohteliaimmin seuraavan.

Toimikunta ei ehdota sisällöllisesti merkittäviä uudistuksia yhdyskuntaseuraamusjärjestelmään. Ehdotuksen mukaan keskeinen sääntely eri yhdyskuntaseuraamuksista koottaisiin yhteen uuteen lakiin. Pidän tällaista "kodifiointihanketta" kannatettavana mietinnössä esitetyistä syistä. Tätä kautta olisi saavutettavissa etuja yhdyskuntaseuraamusten tuomitsemiseen ja täytäntöönpanoon liittyvään arviointi- ja selvitystyöhön.

Ainoa kokonaan uusi avaus on mietinnössä ehdotettu sakkopalvelu, jota voitaisiin käyttää sakon muuntorangeistuksen täytäntöönpanomuotona. Asiayhteyteen liittyy myös ehdotus siitä, että samannimikkeisten sakkorikosten toistuvuustapauksissa tuomioistuin voisi muuntaa myös rangaistusmääräysmenettelyssä annetun sakon vankeudeksi. Minulla ei ole huomauttamista viimeksi mainitusta ehdotuksesta.

Sitä vastoin sakkopalvelun kohdalla kysymyksiä herättää se, että tämän rangaistusmuodon käyttö ei perustuisi rikoksesta rangaistuksen tuomitse-

van tuomioistuimen päätökseen (ehdotetun rikoslain 2 a luvun 4 §:n mukaan muuntorangaistus ”voidaan panna täytäntöön vankeutena tai sakko-palveluna”), vaan Rikosseuraamuslaitoksen harkintaan. Ehdotuksessa kylläkin täsmennetään harkinnassa käytettäviä kriteereitä, mutta ehdotus joka tapauksessa tekisi periaatteellisesti merkittävän muutoksen siinä, että rangaistuksen tarkempi laatu määriteltäisiin tuomioistuimen ulkopuolella. Ehdotettua linjausta on mielestäni syytä pohtia asian jatkovalmistelussa erityisesti tuomiovallan ja täytäntöönpanovallan rajanvedon kannalta.

Kannatan ehdotusta lisätä valvontaa alle 21-vuotiaina rikoksen tehneiden henkilöiden yhdyskuntaseuraamuksissa.

Pidän perusteltuna sitä, että valvottu koevapaus luokiteltaisiin yhdyskuntaseuraamukseksi. Kannatan lisäksi ehdotusta mahdollistaa ehdonalaisvalvonta myös lyhyisiin tuomioihin sekä hoidollisen elementin vahvistamista ja pyrkimystä hoidon jatkuvuuden turvaamiseen rangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Viimeksi mainituilta osin keskeistä on yhteistyö kuntien kanssa. Näiltä osin mietinnössä rajoitetaan esittämään toivottavana pidettäviä suuntaviivoja yhteistyölle, mutta ei tehdä esityksiä, joilla yhteistyön toimivuus voitaisiin varmistaa.

Mietinnössä ei ole valvontarangaistusta koskevia ehdotuksia tämän seuraamusmuodon uutuuden johdosta. Mietinnössä todetaan perustellusti, että erilaisiin yhdyskuntaseuraamuksiin liittyvä sosiaalinen valikoituminen ei ole täysin vältettävissä. Valvontarangaistus mahdollistaa tuomitun työtai opiskelupaikan säilyttämisen. Lakivaliokunta onkin korostanut sen tärkeyttä, että valvontarangaistukseen tuomitulla on työtä, hän opiskelee tai että hänellä on muuta suunniteltua aktiivista toimintaa (hallituksen esityksessä HE 17/2010 vp s. 37 on tosin mainittu, että valvontarangaistus ei soveltuisi sellaisille matkatyötä tekeville, joiden kohdalla toimintavelvollisuudesta ei voitaisi selviytyä 50 viikkotunnissa).

Valvontarangaistuksesta säädettäessä lakivaliokunta (LaVM 30/2010 vp) on tähdentänyt sitä, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei saa aiheuttaa kunnille lisäkustannuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ainakaan kuntien ei ole edellytetty järjestävän mitään toimintaa valvontarangaistusta suorittaville. Valvontarangaistusta suorittavat ovat samalla viivalla muiden kuntalaisten kanssa muun muassa päihdehuolto- ja asu-mispalveluiden suhteen. Näin ollen valvontarangaistukseen liittyvät tukitoimet ja toimintaohjelmat ovat jääneet täysin Rikosseuraamuslaitoksen vastuulle.

Valvontarangaistuksen nykyinen käyttöala on jäänyt epäselväksi. Mietintö ei selvennä tätä eikä siinä selosteta myöskään sitä, millaista mahdollista suunniteltua aktiivista toimintaa Rikosseuraamuslaitos (tai velvoitteen puuttumisesta huolimatta mahdollisesti kunnat) ovat järjestäneet tai järjestävät. Siihen nähden, että valvontarangaistuksen on korostettu olevan suunnattu työssä tai opiskelussa käyville ja valvontarangaistuksen käyttömäärät ovat pienet, herää kysymys, onko tarkoituksena ollut, että sinänsä valvontarangaistukseen hyvin kykenevä päihdeongelmaton henkilö voi joutua vankilaan yksinomaan työttömyytensä tai opiskelemattomuutensa takia? Ilmeisesti työtön mutta päihdeongelmainen henkilö sen sijaan voi päästä valvontarangaistukseen vankilan sijasta sen takia, että valvontarangaistussuunnitelman mukaisesti sisällöksi saattaa olla tarjolla päihdeohjelmia.

Valvontarangaistukseen liittyvänä yksityiskohtana kiinnittäisin huomiota ehdotettuun yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanolain 53 §:ään. Säännöksen yhteydessä herää kysymys, olisiko myös valvontarangaistukseen määrätyn henkilön asuinkumppanilla säännöksen mukainen valitusoikeus itselleen vastaisesta päätöksestä.

Merkille on pantava, että Rikosseuraamuslaitoksen määrärahatilanne on erittäin kireä ja että vankiluvun ennakoitua suurempaan kasvuun on varauduttava (VaVM 26/2011 vp, s. 43). Valtiovarainvaliokunta on lisäksi korostanut:

”... , että rangaistusten täytäntöönpanon vaikuttavuuden parantamiseksi on myös huolehdittava rangaistusajan sisällön kehittämisestä sekä siihen tarvittavista resursseista. Hallitusohjelman mukaisesti myös vankilasta vapautuminen toteutetaan suunnitellusti siten, että kuntoutus ja muut tukitoimet jatkuvat katkeamattomasti vapautumisen jälkeen. Valiokunta korostaa, että tämän tavoitteen toteutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kuntien sekä muiden yhteistyöviranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen kesken.” (VaVM 26/2011 vp, s. 43).

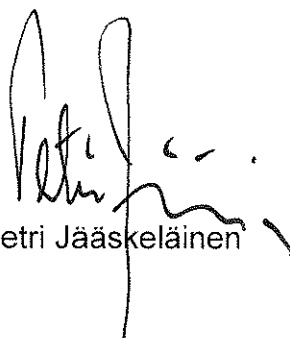
Valtiontalouden menoleikkaukset merkitsevät Rikosseuraamuslaitokselle vuotuisia noin viiden miljoonan euromääräisiä menotason sopeuttamistoimia vuosille 2013–2016.¹ Yhdyskuntaseuraamustoimikunnan mietinnössä korostetaan myös jopa huomiota herättävän usein sitä, että ehdotukset eivät merkitse kunnille lisämenoja. Ylipäätään toimikunta pitää ehdotustensa toteuttamisen taloudellisia nettovaikutuksia vaikeasti arvioitavina, kun ehdottoman vankeuden käytön vähentymisestä ei ole tarkkaa

¹ <http://www.rikosseuraamus.fi/57800.htm>.

tietoa tai takeita.

Näen näissä olosuhteissa vaaran siitä, että valtiovarainvaliokunnan peräänkuuluttamat tavoitteet ja esille tuomat huolet voida jäädä vaille riittävä vastaus. Hallinnonala on resursoitava sen tehtäviä vastaavalla tavalla ja sinne on tarvittaessa oltava valmis suuntaamaan jatkuvien leikkausten sijasta myös lisäresursseja.

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

Pasi Pölönen